

PULE'ANGA TONGA

VA'A FAKAMATALA'EA 'A TONGA POTUNGAUE FAKAMATALA'EA, MA'UANGA IVI, MA'U'ANGA FAKAMATALA, FAKATAMAKI FAKANATULA, 'ATAKAI, FELILIUAKI E 'EA & FETU'UTAKI

P.O. Puha 845, Mala'e vakapuna Fakalotofonua, Mala'evakapuna Fua'amotu, TONGA
Tel: (676) 0800638 Fax: (676) 35123 Email: metstaff@met.gov.to

Ongoongo Tukuatu

'Oku tuku atu 'ae fale'i tokanga telia ha taimi la'ala'aa fuoloa ki Niuatoputapu

(Aho 27 Sepitema 2021, Nuku'alofa)

'Oku tuku atu 'ehe Va'a fakamatala'ea 'a Tonga ha Fakatokanga ke ngaue'aku fakapotopoto'i e vai pea mo tokateu telia na'a fuoloa ha taimi la'ala'a. 'Oku makatu'unga 'a e fakatokanga kihe ngaahi vahe fonua koeni 'o Niuatoputapu 'o fakatefito ia meihe si'i 'ae 'uha kuo to ki he fonua mei he uike faka'osi 'o 'Aokosi 'aia koe 'aho 24 ia ki he 'aho 'e 5 'o Sepitema 2021 pea moe ngaahi lipooti 'oe faka'au ke maha 'ae ngaahi tanaki'anga vai pea pehe kihe fakafuofua ki he 'uha ki he 'aho 'e 10 ka hoko 'aia 'oku lahi ke ma'olalo ange 'ihe 'avalisi 'ae 'uha ki Niuatoputapu.

Fale'i Ki he Ngaahi sekitoa 'oku tu'u lavea ngofua 'ihe Si'is'i 'a e 'Uha

Koe Sekitoa 'o e Ngaahi Ma'u'anga Vai

'Oku fale'i atu heni ki he ngaahi ma'u'angavai, ke mou tokangaekina mo fakapotopoto'i 'a e vai ki he mahina 'e 3 ki he 6 ka hoko mai. Kapau ko ho ma'u'angavai ko e vai 'uha pe, kataki 'o fakapotopoto'i ange 'o fakafuofua'i e lahi e vai mo fakamahu'inga'i e ngaahi ngaue 'oku ke ngaue'aki ki ai, hange ko e inu, feihaka pea mo e fanofano pe. Fakatolotolonga 'a e me'i vai pea tanaki ki he lahi taha te ke malava pea ke muimui mo fakatokanga'i 'a e ngaahi fakafuofua 'uha kotoa pe 'oku tuku atu pea tanaki leva ki he lahi taha.

Sekitoa Ngoue

Ko e ngaahi palani ngaue mo e fokotu'utu'u 'oku fiema'u ke fakahoko:

- Teuteu ha vai lahi fe'unga ke feau'aki e ngaahi fiema'u ki he ngoue
- Tanumaki 'aki ha ngaahi naunau fe'unga 'a e kelekele he tefito 'o e fu'u ngoue pea fu'ifu'i ke hauhau fuoloa
- Too 'a e ngoue te ne malava ke ne matatali 'a e ha'aha'a 'o e la'ala'a 'i he mahina 'e 6 ka hoko mai. Fakasipinga ki ai, ko e manioke mo e 'ufi ko e lose.
- Fepotalanoa'aki mo ma'u fale'i pea mei ha 'ofisa ngaue 'i he taha 'o e ngaahi Va'a 'a e Potungae Ngoue ki hano founa ke malu'i ho'o ngoue mei ha fakatamaki 'e hoko 'i he lahi 'o e la'ala'a
- Muimui 'i he ngaahi fakafuofua 'uha 'aho 'e 10 'oku tuku atu ma'u pe faka'aho mei he 'Ofisi 'o e Potungae Fakamatala'ea

Koe Sekitoa 'o e Mo'ui lelei

Ko e ngaahi taimi la'ala'a 'oku fa'a taimi loloa, pea 'oku ne fa'a fakatupu ai ha ngaahi mahaki 'oku tu'u lavea ngofua kihe tu'unga 'o e mo'ui . Ko e inu mo hono ngaue 'aki 'o e vai 'oku 'ulii 'oku ne fakatupu e mahaki hange ko e fakalele mo e taifoti. 'Oku kau ki ai moe ngaahi mahaki kili kehekehe fakatupunga mei he si'isi'i hono ngaue'aki e vai 'oku ma'a. Fakapapau'i ke haka ma'u pe 'a e vai mei ngaahi ma'u'anga vai. Ko kinautolu 'oku nau ma'u vai mei he vai 'oku 'omai mei lolo fonua, kataki 'o fai ha fepotalanoa'aki mo ma'u fale'i mei he Va'a Sioloki mei he Potungau Fonua mo e Ngaahi Koloa Fakanatula ki ha fale'i ki hono pamu pe 'omai e vai mei lolo fonua 'i he vaha'a taimi la'ala'a loloa atu ko eni.

'Ofisi Tokangaekina 'oe Ngaahi Fakatamai Fakanatula

Ko e ngaahi 'ofisa kolo mo e ngaahi kautaha taautaha kenau kataki 'o ngaue vaofi mo ho'omou ngaahi feitu'u ki hono tokangaekina mo tanaki e vai 'oku ma'a pea fakahoko ki he Va'a ngaue 'a e NEMO mo e MIA ki ha nounou pe ha faingata'a 'e hoko.

Ki ha toe fiema'u ha ma'u'anga fakamatala ki he ongoongo 'oku tuku atu, kataki 'o fetu'utaki ki he 'Ofisi e Fakamatala'ea ki he 35-355 pe 'a'ahi ki he'emaui peesi Facebook (Tonga Meteorological Services pe 'Imeili ki he metstaff@met.gov.to ki ha fa'ahinga ma'u'anga fakamatala.

Lahi 'oe 'uha a Niuatoputapu.

Tepile 1 'Uha ne to i Niuatoputapu mei 24 Aokosi ki he 27 Sepitema 2021

'Aho	'Uha	'Aho	'Uha	'Aho	'Uha	'Aho	'Uha	'Aho	'Uha	'Aho	'Uha
24 Aok	Nil	30 Aok	Nil	5 Sep	0.3	11 Sep	0.1	17 Sep	Nil	23 Sep	1.5
25 Aok	0.1	31 Aok	Nil	6 Sep	6.6	12 Sep	0.5	18 Sep	Nil	24 Sep	3.0
26 Aok	Nil	1 Aok	Nil	7 Sep	Nil	13 Sep	Nil	19 Sep	Nil	25 Sep	Nil
27 Aok	Nil	2 Aok	Nil	8 Sep	Nil	14 Sep	0.2	20 Sep	0.6	26 Sep	Nil
28 Aok	Nil	3 Sep	Nil	9 Sep	Nil	15 Sep	0.2	21 Sep	3.1	27 Sep	Nil
29 Aok	0.4	4 Sep	Nil	10 Sep	Nil	16 Sep	0.1	22 Sep	4.8	Katoa	21.5

Ngaahi 'ata meihe ngaahi feitu'u kehekehe pe 'i Niuatoputapu 'i he 'uluaki uike 'o Sepitema 2021.

Fakamatala 'Uha 'Aho 'e 10 ki he 'Otu Tonga

Taimi tuku atu 'o e Fakamatala 'Uha: 5:00am ('aho 27 'o Sepitema 2021)

Taimi tuku atu 'o e Fakamatala 'Uha ka hoko: 5:00pm ('aho 27 'o Sepitema 2021)

Ngaahi Vahefonua	Monite 27 Sepitema	Tusite 28 Sepitema	Pulelulu 29 Sepitema	Tu'apulelulu 30 Sepitema	Falaite 01 'Okatopa	Tokonaki 02 'Okatopa	Sapate 03 'Okatopa	Monite 04 'Okatopa	Tusite 05 'Okatopa	Pulelulu 06 'Okatopa
Niatoputapu	80%	70%	60%	50%	40%	30%	20%	20%	10%	10%

Ko e faingamalie ke hoko e lanu 'oku valivali:

Si'isi'i 'aupito faingamalie ki he lanu 'oku valivali: 0 -20%

Si'isi'i faingamalie ki he lanu 'oku valivaSi: 20 - 50%

Lahi e faingamalie ki he lanu 'oku valivali: 50-70%

Lahi 'aupito e faingamalie ki he lanu 'oku valivali: Lahi hake 'i he 70%

Lahi 'o e 'Uha: 0 – 1.0mm (Lahi 'Alomalie pea si'is'i 'aupito pe ke 'ikai ha 'uha)

Ko e ngaahi Uesia mo e Tokateu ke tau fai:

- Ngaue fakapotopoto'aki 'a e vai
- Fu'ifu'i 'a e ngoue'anga mo e 'akau 'i he taimi 'e fiema'u ai.
- To'o ma'u pe ha'o fakamalu pe ko ha kilimi ke ne malu'i ko e mei he la'aa pea ke 'i ai ma'u pe ha'o vai inu he taimi kotoa.
- 'Aho lelei eni ke fakahoko ho'o ngaahi ngaue ki tu'a (hange ko e foo, kaime'akai, ouau mali, sipoti etc...)
- Tokanga mo tokateu ki ha ngaahi taimi la'ala'a (lanu kulokula), 'e hoko 'i he 'aho 'e 14 pe lahi ai

Lahi 'o e 'Uha: 1.1 – 5mm ('Ao'aofia pea mo ha 'uho'uha tu'u mo to pe 'Uho'uha ma'u pe: Kamata ke 'i ai ha ngaahi pelepela)

Ko e ngaahi Uesia mo e Tokateu ke tau fai:

- E fiema'u 'a e fanau ako ke to'o ha kote faka'uha pe ko e fakamalu telia na'a nau viviku.
- Totonu pe ke ke fufulu ho'o fakatali mo e ngaahi sima vai 'o mateuteu ke tanaki 'a e 'uha ki he lahi taha.
- Tokateu ke kamata ke pelepela 'a e ngaahi hala 'e ni'ihii kae pehee ki he ngaahi feitu'u 'oku ma'ulalo ange.
- Ko ha'o ngaahi ngaue ki tu'a ke ke to e fakakaukau mo palani lelei ange ki ai he kuopau pe ke 'i ai 'a e ngaahi taimi 'e 'uha ai (hange ko e papakiu, fai'aho, fakamaau 'api pe koka'anga etc...)
- Lelei 'a e ngaahi 'aho ko eni ki he ngaue kitu'a ki he ngoue, tautefito ki hono too 'a e ngoue mo e ngaahi 'akau matala.

Lahi 'o e 'uha: > 5mm (Lahi ke 'Ao'aofia pea mo fakapopo'uli e Langi: 'Uha lahi: Vave ke pelepela pea mo lele lahi 'a e ngaahi fakatali'anga vai)

Ko e ngaahi Uesia mo e Tokateu ke tau fai:

- Ko e lanu mata 'oku ne fakatokanga atu ke ke vakai pe 'oku 'i ai ha fakatokanga 'uha lahi mo tafea.
- Malava ke tafea ha ngaahi feitu'u pea mo kaniseli mo e ngaahi ako, 'o kapau ko e 'uha 'oku lahi hake he 50mm.
- Malava ke pelepela 'aupito 'a e kelekele pea 'oku fiema'u ke ke to e palani lelei mo tokanga ange (hange ko ha me'alele malohi ki 'uta).
- Kakai 'o e fonua ke mou to'oto'o ha mou kote faka'uha pe ko ha fakamalu mo ha vala fetongi 'o ka fiema'u.
- Hiki hake 'a e faingamalie ke hoko 'a e tafea 'i he ngaahi feitu'u ma'olunga kae pehe ki he 'auhia 'o e kelekele.
- Lelei ange ke ke palani mo fakahoko ho'o ngaahi ngaue ke fakahoko ki lotofale pe (hange ko ha ngaahi fakataha'anga, palani, etc...)
- Malava ke hoko 'a e namu ko ha palopalema ki he'etau tu'unga fakamou'i lelei 'okapau 'e hokohoko 'a e 'uha 'i ha uike 'e ua.

-Ngata'aha-